

Mesec dana pre nego će sve svetske vesti pruzeti COVID-19, digla se prva veća prašina u EU Parlamentu zbog nove liste infrastrukturnih energetske projekata od pan-evropskog interesa, gde po „Zelenima“ u EU Parlamentu, ne sme uopšte više da bude gasovoda. Na komitetu za energetiku EU Parlamenta pobeđu je, ipak, na kraju odneo razum i izglasano je da gasovodi i ove godine budu zadržani na navedenoj listi prioriteta - sa 54 protiv i 17 glasova za navedeni predlog. TEN-E Regulativa EU, poznatija kao Regulativa koja se bavi podsticajima gradnje transevropske energetske mreže, očekuje drastične promene. Promene koje će, prema rečima zvaničnika Evropske komisije, bolje odslikavati novi kurs EU na polju energetice, kao i retoriku koja ide sa njom u paketu.

U energetske politici, kao uostalom i u skoro svim ostalim aspektima društvenog i privrednog života sve je trenutno u „stand by“ modu. COVID-19 je potpuno zaustavio na trenutak sve globalno „važne“ opšte tačke današnjice, od fudbalskih utakmica do tema poput dekarbonizacije, klimatskih promena i ostalih podtema glavne teme, koja se ogleda u potpunoj transformaciji do sada centralizovano vođenog, nacionalno kontrolisanog i društveno korisnog servisa. Servisa proizvodnje energije za stanovništvo i industriju. Možda je pravi trenutak, baš ovaj trenutak predaha, da u nekoj nižoj brzini prenosa probamo da razmislimo i pustimo razumu da na miru sagleda ono što danas često nazivaju „nezaustavljivom transformacijom“ nacionalnih energetske sistema. Možda je ovaj mali predah pravi trenutak da analiziramo šta će to u postkorona epohi današnjice, biti novi najveći neprijatelj čovečanstva - opet nevidljiv.

Da li je nakon uspešno završene bitke sa ugljem, sledeća žrtva, koja će biti položena na oltar klimatskih promena u Evropske uniji gas, odnosno celokupan evropski gasni sektor. Nakon poslednjih dešavanja u EU Parlamentu, neposredno pre nego li će korona zamrznuti sve povezane aktivnosti istog, i trenda koji je jasno definisan kroz, kako ga nazivaju, novi identitet Evrope, predstavljen od strane novog saziva Evropske komisije kroz tzv. „Green deal“, odnosno „Zeleni dogovor“, odgovor je nedvosmisleno da. Gde je tu Balkan i njegov energetske sektor? Šta su rizici slepog sleđenja direktiva koje nam dolaze iz EU? Kako se, i da li se, pripremamo za odbranu svojih regionalnih, odnosno nacionalnih interesa?

I bez navedenih promena već je jasan uticaj novog EU „mejnstrima“ ogledanog u ruhu novog EU „Zelenog dogovora“ na dostupne fondove za finansiranje energetske infrastrukture u regionu JIE. Naime, mnoge investicione razvojne banke već godinama unazad u potpunosti odbijaju sve projekte koje imaju bilo kakvu vezu sa ugljem, a to se sada prenosi polako, ali sigurno, i na gas.

Da li je sve ovo posledica neuspelog pokušaja da se prirodnom gasu, koji dolazi iz Ruske Federacije uspešno parira tečnim prirodnim gasom, tzv LNG, koji bi se dopremao sa druge

strane sveta brodovima do Evrope. Po skromnom mišljenju autora ovog teksta, ideja koja je od samog početka bila osuđena na neuspeh – zbog svojih jasnih nedostataka, prvo u prostoj logici, ali i mnogostruko slabije ekonometrije od „konkurentskog” vida dopremanja gasa u Evropu. Takođe, pitanje je da li na ovaj drastičan zaokret utiče i ne tako povoljan ishod, povezujući ih ovde, ne bez razloga, sirijsko-iranske krize – energetske vođene krize sa ciljem preuzimanja enormnih rezervi gasa, koje se nalaze u depozitima između ove dve zemlje. Dokaz koji ide u prilog prethodno izrečenoj tezi jeste i uspešno započeta gradnja Severnog toka 2 na severu Evrope, kao i Turskog toka na jugu Evrope, gde su neke evropske zemlje jasno pokazale kako gledaju na svoju nacionalnu i energetske bezbednost, a kod kojih je preovladao razum i čist kao suza, potpuno opravdan, nacionalni interes.

Nakon uglja na redu je gas

Ono što moramo biti svesni i spremni, ukoliko prihvatimo ovu i ovakvu agendu EU nekritički, jeste to da u EU agendi nakon uglja na red dolazi gas. To je sledeće što „Zeleni”, odnosno njihovi mentori, spremaju Evropi. Naime, pri sagorevanju prirodnog gasa jedini produkt sagorevanja je vodena para i CO₂ – prosto, nema nikakvih stvarnih zagađivača, pa je prosto morao ni kriv ni dužan CO₂ da postane od najvećeg prijatelja života na planeti, bez kojeg praktično nema života, najveći neprijatelj opstanka planete. To je osnovni razlog zašto se potencira na CO₂ emisiji, to je razlog zašto se ceo proces naziva dekarbonizacija – čitajte demonizacija ugljen dioksida. Krajnji cilj je gas i gasni sektor u Evropi, pre svega zbog svog „pogrešnog” (ruskog) porekla, odnosno kontrole, u Evropi koja zvanično propagira različitosti, logiku ekonomske isplativosti, Evropi 21. veka. Priča uglja je samo probni test balon, pošto velike ne košta skoro ništa, samo nama malima će se slomiti o glavu, a krajnji cilj je gas i gasni sektor u Evropi.

Kao kompromis sa radikalno „Zelenim” strankama u EU parlamentu, još važnije njihovog vrlo zastupljenog prisustva i upitnim „ekspertima” u liberalno nastrojenim birokratskim telima Evropske komisije, javlja se i ideja da se na listama projekata koje podržava EU nađu samo gasni projekti koji jasno mogu dokazati poreklo gasa koji će prenositi, koje po pravilima „eugenike” mora biti zapadnog, ili barem kontrolisanog od strane zapada korporativnog kapitala, izvornog porekla. Tako dolazimo do mogućnosti izdavanja pasoša i uvođenja viznog režima za energetske resurse u Evropi. Pitanje je gde se tu nalazi ekonometrija i prevobitna ideja, odnosno motiv, koji je, barem zvanično, stajao iza otvaranja tržišta i uvođenja konkurencije u energetske sektor, deregulisanja vertikalno integrisanih kompanija i njihova podela na proizvodnju, prenos i distribuciju sa zasebnim, novim kompanijama, a sve u cilju uvođenja konkurencije, slobodne trgovine, povećanja sigurnosti

napajanja i opšteg smanjenja jedinične cene energije za krajnje potrošače. Izgleda da se celokupna, prethodno pomenuta, priča stavlja u stranu i EU korača u novu eru, zelenu eru, šta god to tačno značilo. Izgleda da u pravoj agendi svih navedenih promena, gore navedeni motivi nisu bili iskreni pokretači već samo privremena dimna zavesa, kao tranzicija ka ovome što sledi. Nažalost, već naziremo šta to znači i donosi kao nove zahteve pred sve evropske energetske, nezavisne nacionalne sisteme.

Gde je tu naš region?

Da li je manevarski prostor koji se javio nakon Makronovog jasnog signala našem regionu da do ulaska u EU, barem do daljnjeg, nema ništa dovoljan? Evropa, po njemu i njegovim sledbenicima u EU institucijama, želi da se prvo fokusira na goruća interna pitanja EU – projekta koji, očigledno, broji svoje poslednje godine u formi kakvu danas poznajemo, a tek nakon toga će razmatrati, eventualno, proširenje. Da li u ovom nenadanom slobodnom prostoru i vremenu možemo konsolidovati strategije razvoja energetike i razmotriti sve moguće opcije kako bi istu sačuvali? Da li smo, ne našom zaslugom, već pukom slučajnošću, srećom, Božijim darom sa neba, dobili taj toliko potreban manevarski prostor i vreme? „Just in transition fond”, naslednik „Coal regions in transition” inicijative, predstavlja pokušaj EU da finansijski asistira svojim članicama, koje su suočene sa socio-ekonomskim problemima usled planiranog gašenja rudnika i termoelektrana na ugalj. Uspostavljanje sličnog fonda nije ni u najavi u našem region, pa bi se moglo zaključiti da će se u ovom slučaju primeniti stari dobri recept – iskorišćen toliko mnogo puta tokom, kako ga ja nazivam, procesa večnog pristupanja EU, tokom kojeg se državama kandidatima prenose adaptirane Regulative i Direktive EU sa u potpunosti prenetim obavezama, dok su uskraćene da koriste benefite, koje iste donose usled tzv. problema reciprociteta između EU i ne EU država. Koliko god bi se stručnjaci sa lokala, kao i stručnjaci koji rade za Energetsku zajednicu borili i pokušavali da prevaziđu ovaj problem i ovaj debalans zahteva i dobrobiti, Brisel nikada nije imao sluha i nikada praktično rešenje da se isti prevaziđe i rešenje nije pronađeno.

Proces večnog pristupanja EU

Jako je bitno shvatiti da se u procesu pristupanja EU naše domaće zakonodavstvo ne usklađuje jedan na jedan sa postojećim Direktivama i Regulativama EU, već sa prerađenim aktima i tu je „kvaka”. U prerađenim aktima najčešće se prenose sve obaveze, a benefiti po državu koja ih sledi prosto nestanu ili se maksimalno umanjuju. Obrazloženje je nemogućnost reciprociteta između država koje nisu članice EU sa državama članicama.

Čitajte to ovako: sve, ili ogroman deo obaveza ćeš poštovati kao da si članica EU ali, žao nam je, pravih benefita i fondova za tebe nema dok ne postaneš punopravna članica EU. Pa, eto prvog motiva onoga ko je ovakav proces i osmislio, da države Balkana nikada, ili barem dok se svi ciljevi kreatora ovog procesa ne ispune, odnosno dok se svi prirodni resursi država kandidata ne ugase/preuzmu (tim redom), ne postanu članice EU.

Kada je reč o direktivi o velikim ložistima, a naročito o objedinjenim klimatskim i energetske planovima, tj. klimatskim ciljevima koji nam tek slede kao obaveza, pod plaštom zaštite ljudi i životne sredine, bukvalno se ubija domaća industrija i prepušta tržište stranoj tehnologiji i resursima, tj prepušta uvozu. Da EU, odnosno velike sile u EU, iskreno žele to što tvrde da žele, imali bismo na raspolaganju desetine milijardi evra za, kako je u EU nazivaju, zelenu tranziciju, a mi kao region imamo, umesto toga, mrvice, odnosno, još gore, primorani smo da sami finansiramo svoje privredno samoubistvo kroz „povoljne“ kreditne linije međunarodnih finansijskih institucija. Evo primera Poljske. Nisu prihvatili Green Deal EU, i sada od 7,5 biliona evra koliko iznosi „Just Transition Fund“ EU, Poljska dobija dva biliona evra.

Šta dobija Srbija - ili čitav region Balkana?

Cela priča je od početka do kraja koncipirana kao opsena, u kojoj će siromašni sami platiti tranziciju na još veću zavisnost od bogatih. Eto, to je ukratko proces večnog pristupanja EU, a ona evropska maksima koja se ogleda u pojmu Energetska tranzicija se pravilnije u slučaju Balkana može definisati kao tranzicija na energetske zavisnost.

Kako je jednom prilikom jedan kolega iz Nemačke lepo primetio: „Znate, Nemačka je velika i ekonomski jaka industrijska sila. Ona sebi prosto može da priušti jednu do dve veće privredne strateške greške u jednom veku i da se nakon njih, bez većih posledica i oporavi, možda čak osvane, nakon istih i još jača, pošto je tokom trajanja tih, uslovno rečeno, pogrešnih poteza, svoju novu tehnologiju plasirala u zemljama u razvoju, koje su naravno bespogovorno, nekritički, sledile tu istu pogrešnu procenu. Ali, sa druge strane male zemlje Balkana i istočne Evrope nemaju taj luksuz i za njih bi prva takva greška bila i poslednja greška, posle kojih više kao industrijske zemlje ne bi ni postojale, praktično bi bile vraćene u doba pred industrijalizacije sa svim posledicama po ekonomiju i stanovništvo tih zemalja“. Koleginica novinarka poreklom iz Rumunije, svedočila je tokom tranzicije, koja je pre dvadesetak godina izvršena u energetske industriji ove zemlje - danas članice EU, o ogromnim socio-ekonomskim problemima sa kojima se Rumunija susrela tih godina, pre svega usled nepromišljenog sleđenja direktiva koje nisu krojene od strane poznavaca specifičnosti njihovog tadašnjeg energetske sistema, a koje su dovele, po njenim rečima, do

enormne nezaposlenosti i ekonomske krize u toj zemlji. Čak je podelila tada i podatak sa mnom, prosto neverovatan podatak, po kojem je od ukupno 5.000.000 ljudi, koliko je Rumuniju u tom talasu napustilo i otišlo u inostranstvo u potrazi za boljim životom i pokušajem da reše pitanje elementarne egzistencije, čak 3.000.000 ljudi upravo na direktan ili indirektan način bilo povezano sa ugašenim energetske i industrijskim postrojenjima. Ovaj podatak, naravno, ukoliko je tačan, čak i blizu tačan, mogao bi se nazvati „modernom Velikom seobom naroda“, ovoga puta ne izazvanom prirodnom kataklizmom, okupacijom od strane neke strane vojne sile, već samo jednom pogrešnom političkom odlukom, koja je doneta sa ciljem imitiranja, odnosno dodvoravanja novoj eliti u koju je Rumunija tih godina upravo stupala.

O stvarnim zagadivačima i o stvarnim opšte-društveno korisnim servisima

Dok smo praktično svi u Evropi i u dobrom delu ostatka sveta u izolaciji i podvrgnuti ostalim neophodnim merama za suzbijanje širenja pandemije COVID-19 privreda je svedena na minimum što je dovelo do ne/iznenađujućih nuspojava.

Naime, sateliti za praćenje zagađenja NASA i Evropske svemirske agencije (ESA) otkrili su značajno smanjenje azot dioksida (NO₂) iznad Kine i severne Italije, odnosno oblasti najteže pogođenih pandemijom tokom februara, odnosno marta 2020. godine.

Emisija azot dioksida (NO₂), glavnog zagađivača vazduha, usko je povezana sa fabričkom proizvodnjom i transportom.

Kako se i industrija i transport ograničavaju i praktično svode na minimum tokom ove pandemije, isto se jasno odlikava na nivo emisije NO₂, a promene su vidljive i iz svemira. Kina i Italija nisu jedini deo sveta u kojem su emisije zagađivača vazduha drastično opale. Skoro svaki američki avioprevoznik obustavio je međunarodne letove do pogođenih područja i izdao putna ograničenja za putnike koji imaju letove rezervisane u narednim mesecima. Pored toga, globalni vazdušni saobraćaj se smanjio za 4,3% u februaru usred izbijanja epidemije COVID-19, dok su podaci za mart mesec naravno još drastičniji.

Ono što nemamo kao eksplicitni podatak je nivo korišćenja ostalih vidova transporta, posebno u drumskom saobraćaju, ali usled totalne izolacije i maksimalnog ograničavanja kretanja ljudi u oblastima pogođenim epidemijom virusa COVID-19, možemo pretpostaviti da je praktično svaki drumski saobraćaj prekinut, ili barem maksimalno minimizovan.

Slike nam govore da najgorih zagađivača praktično nema tokom trajanja epidemije COVID-19, a smanjenje korišćenja uglja u pogođenoj oblasti iznosi 36%, uz praktično potpuno prekinut drumski saobraćaj. Pa šta nam ovaj podatak govori? U kojim sektorima leže glavni izvori zagađenja? Pošto to, očigledno, sada prvi put imamo priliku da vidimo i iz

svemira – bukvalno, nisu termoelektrane, odnosno, centralizovana proizvodnja električne energije iz velikih ložišta.

Da li to znači da su glavni izvori zagađenja povezani sa transportom i fabričkom proizvodnjom, ali ne i u postrojenjima za proizvodnju električne energije – pošto moramo da pretpostavimo da proizvodnja u ovim, uvek baznim elektranama iz ugla upravljanja elektroenergetskim sistemom, nije drastično smanjivana tokom pandemije, u najgorem slučaju tih 36 % koliko i potrošnja uglja (treba imati na umu da je upotreba uglja moguća i u drugim granama industrije, koji su bili sigurno više pogođeni tokom pandemije od elektroenergetskog sistema, koji je morao da funkcioniše bez obzira na pandemiju).

Tehnološki je kod termoelektrana rešen problem zagađenja azotnim i sumpornim oksidima. Uostalom, ima vremena za detaljnije analize, nakon što ova pošast prođe, pa ćemo kroz tačan podatak o nivou proizvodnje električne energije u termoelektranama i podatak o ovom drastičnom padu zagađenja biti u stanju još bolje i kvalitetnije da izvedemo zaključke.

Dakle, očigledno je da u distribuiranim zagađivačima leži „zec“. Pre svega, u transportu i najprljavijoj, a najmanje pominjanoj industriji, naftnoj industriji, odnosno danas neraskidivo vezanoj automobilske industriji.

Nije, možda, trenutak, ali pomenućemo. Nikola Tesla je pre više od 130 godina svetu doneo asinhroni tip elektromotora, sa svim svojim karakteristikama, koji u gabaritu, kontroli i efikasnosti daleko nadmašuju najmodernije motore sa unutrašnjim sagorevanjem. Zašto automobili sa daleko jeftinijim i manjim Teslinim asinhronim motorima, koštaju desetostruko više od svojih SUS parnjaka? U odgovoru na ovo pitanje leži i jedan od odgovora o rešenju zagonetke zagađenja vazduha. Šta po ovom pitanju radi evropski zakonodavac? Umesto da se cilja glavni izvor zagađenja, prvo se napada elektroenergetska nacionalna industrija, sa svojim termoelektranama. Industrija koja je osmišljena i koncipirana, u svakoj ozbiljnoj državi, pre svega kao društveno koristan servis, koji funkcioniše na tankoj margini profita, ili čak i bez istog. Da li se na ovaj način napada najmanje branjena, a najpotrebnija društvu grana energetske industrije, a izbegava sukob i zameranje mnogo, iz ugla profita i lobija, ozbiljnijoj industriji? Odgovor naslućujete i sami.

Možemo li iz ove velike nevolje i velikog zla, u vidu pandemije COVID-19, da izvučemo i neko dobro? Da li ovde možemo primeniti dobro poznati jing i jang princip, po kojem u svakom dobru postoji barem trunka zla, a u svakom zlu postoji ta mala trunka dobra, vidljiva možda baš na satelitskim snimcima?

U ovom trenutku, čak ni stručnjaci koji dugi niz godina rade u institucijama EU i odlično poznaju evropsku energetiku, jednostavno, pojma nemaju kako će se celokupna „Green deal“ priča završiti i da li je uopšte moguć bilo kakav holivudski „happy end“ u ovoj priči, pa

nama na Balkanu ostaje da se više vodimo svojom pameću i svojim nacionalnim interesima, a manje baš svakom idejom koja stigne zapadno od reke Elbe.

Izvor: balkanmagazin.net